

8 september 2016

We willen het zelf doen

*Onderzoek ABN AMRO MeesPierson:
Welk pensioenstelsel wil Nederland?*

ABN AMRO MeesPierson deed in augustus 2016 onderzoek naar de toekomst van het pensioenstelsel onder 1171 Nederlanders vanaf 18 jaar. De uitkomsten van het onderzoek weerspiegelen niet de mening of opvattingen van de bank.

Colofon

September 2016

Contact

Masha Bril

Pensioenexpert bij Kenniscentrum VermogensAdvies & Beleggen ABN AMRO MeesPierson

Postbus 283 (AA7327), 1000 EA Amsterdam

masha.bril@nl.abnamro.com

06 23362113

Samenvatting

Nederlanders willen in grote meerderheid af van het huidige, collectieve pensioenstelsel. Uit onderzoek van ABN AMRO MeesPierson blijkt dat bijna 42% van de Nederlanders vanaf 18 jaar de voorkeur geeft aan een individuele pensioenopbouw. Een derde van de ondervraagden ziet het meeste heil in een pensioenstelsel dat een combinatie van collectieve en individuele opbouw is. Een kwart van de Nederlanders wil het huidige stelsel in stand houden, waarbij risico's en opbrengsten door werknemers gezamenlijk worden gedragen.

Op dit moment kan een werknemer meestal niet kiezen waar het pensioengeld wordt ondergebracht. Dat kan onder andere een pensioenfonds of een verzekeraar zijn. Veruit de meeste Nederlanders willen in de toekomst zelf hun pensioenuitvoerder kiezen (75%). Als ze zelf hierover kunnen beslissen, kiest bijna de helft voor een pensioenfonds (47%). Met 18% is een bank als pensioenuitvoerder de op één na meest genoemde optie. Op dit moment is het voor banken niet mogelijk om pensioenuitvoerder te zijn.

Pensioenopbouw is op dit moment niet voor iedere werkende verplicht. Ondernemers (zoals dga's en zzp'ers) hebben meestal de vrijheid of ze pensioen willen opbouwen. Ruim 70% van de Nederlanders vindt dat pensioenopbouw voor iedereen verplicht moet zijn. De meest genoemde reden door tegenstanders van verplichte opbouw, is dat ze zelf willen bepalen hoe ze hun geld willen besteden.

Ook wil 61% van de Nederlanders dat het pensioen in de toekomst gebruikt mag worden om de hypotheek deels mee af te lossen. Op dit moment kan dat niet. Tijdelijk geen pensioenpremie hoeven te betalen als de financiële situatie daarom vraagt, is eveneens een aansprekende gedachte voor veel Nederlanders. Driekwart van de respondenten geeft aan hier iets voor te voelen, ook al gaat dit ten koste van de hoogte van het pensioen.

Hoofdstuk 1

Inleiding

Ons pensioenstelsel gaat veranderen. Dat de doorsneepremie verdwijnt, is geen geheim meer. Hoe het stelsel er in de toekomst verder uit gaat zien, is nog onduidelijk. Daarover bestaan uiteenlopende ideeën. Instanties als de Sociaal-Economische Raad (SER), de Autoriteit Financiële Markten (AFM), De Nederlandsche Bank (DNB) en Wijzer in Geldzaken mengden zich de afgelopen tijd actief in de pensioendiscussie, met eigen visies en voorstellen. Al deze ideeën en mogelijkheden heeft staatssecretaris Jetta Klijnsma (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) gebruikt als basis voor de Perspectiefnota Toekomstig Pensioenstelsel. Deze is medio juli 2016 aan de Tweede Kamer gestuurd.

Ondanks de tot haar beschikking staande adviezen kiest de staatssecretaris in de Perspectiefnota nog niet voor één pensioenstelsel. Wel etaleert ze verschillende scenario's over hoe ons pensioenstelsel er in de toekomst mogelijk uit kan zien. De door de bewindsvrouw benoemde richtingen vormen de basis van deze enquête van ABN AMRO MeesPierson onder 1171 Nederlanders. De private bank van ABN AMRO onderzocht in augustus 2016 voor welke van de geopperde scenario's en opties uit de nota onder de Nederlandse bevolking (het meeste) draagvlak bestaat. In dit rapport zetten we de resultaten van deze enquête uiteen.

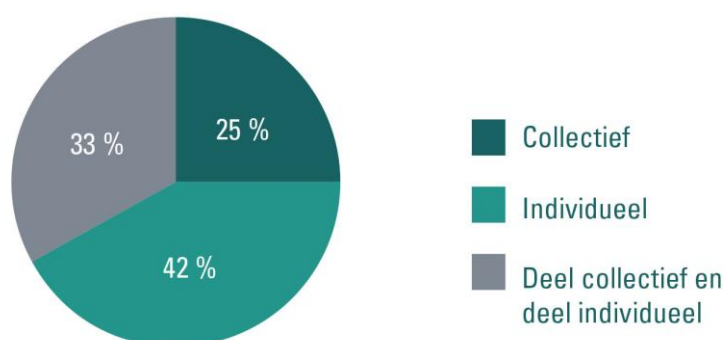
Hoofdstuk 2 Keuzevrijheid

Decennialang was het vrijwel vanzelfsprekend om het gehele werkende leven bij dezelfde baas in dienst te zijn. Werknemers bouwden gezamenlijk en via de werkgever (collectief) pensioen op, zodat men na de pensionering verzekerd was van een mooie oude dag. Maar tijden zijn veranderd. De rente staat laag waardoor pensioenen duurder worden, we leven langer en niet iedereen bouwt pensioen op. Als gevolg staat ons pensioenstelsel onder druk.

Draagvlak collectief stelsel

Uit het onderzoek blijkt dat het begrip solidariteit – altijd het fundament onder ons pensioenstelsel geweest – niet meer voor iedereen vanzelfsprekend is. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting bij de vraag welk pensioenstelsel in de toekomst de voorkeur geniet. Een grote meerderheid (75%) geeft aan af te willen van het huidige, collectieve stelsel, waarin werknemers gezamenlijk pensioen opbouwen. Ook de meeste respondenten ouder dan 40 jaar (73%) willen dit niet meer. Van de ondervraagden onder de 40 jaar wil 21% het huidige stelsel voortzetten.

Welk type pensioenstelsel heeft uw voorkeur?

De alternatieven

Over het alternatief zijn de meningen verdeeld. 42% van de Nederlanders wil volledig zelf pensioen opbouwen (vergelijkbaar met een individuele lijfrente). Deze variant is met name populair bij directeuren-grootaandeelhouders (dga's) en zzp'ers, met respectievelijk 66% en 56%. Een tweede variant is een combinatie van individuele en deels collectieve pensioenopbouw (25%). De kern van deze variant is dat iedereen een persoonlijke pensioenrekening krijgt en bepaalde risico's worden gedeeld. Daarbij gaat het om risico's als lang leven (mijn pensioen is op), kort leven (na mijn overlijden krijgt mijn partner levenslang pensioen) en beleggingsrisico's. Het verzekeren tegen risico's kost geld.

Beste rendement

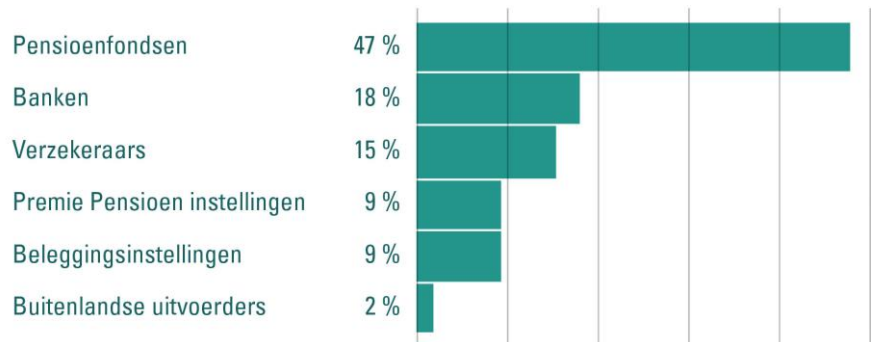
Het individueel pensioen met een collectieve risicodekking is nader uitgewerkt door de Sociaal- Economisch Raad (SER). Eerdere berekeningen van het Centraal Planbureau (CPB) en de SER toonden aan dat deze variant van het pensioenstelsel in veel situaties het hoogste rendement oplevert. In ons onderzoek vroegen we de respondenten met welk cijfer ze hun

pensioen kennis beoordeelden. Het gemiddelde cijfer was een 5+ (op de schaal van 10). Juist bij ondervraagden die hun kennis van pensioenen zeer hoog inschatten, blijkt de variant van het individueel pensioen met een collectieve dekking weinig draagvlak te hebben.

Zelf pensioenuitvoerder kiezen

Uit het onderzoek komt duidelijk naar voren dat Nederlanders zelf willen beslissen over hun eigen pensioen. Naast de keuze voor de manier waarop een pensioen wordt opgebouwd, willen de respondenten ook in grote meerderheid kunnen beslissen bij welke pensioenuitvoerder (bijvoorbeeld een pensioenfonds of verzekeraar) het pensioengeld wordt ondergebracht (75%). Op dit moment heeft de werknemer daar vaak geen individueel zeggenschap over. Hoewel van veel pensioenfondsen de dekkingsgraden laag staan, blijft het pensioenfonds populair. Nagenoeg de helft van de respondenten die keuzevrijheid wenst, zou voor een pensioenfonds kiezen. Momenteel is ongeveer 80% van de werknemers die pensioen opbouwen, aangesloten bij een pensioenfonds. Verder is er een versnipperd beeld: verzekeraars, Premie Pensioen Instellingen (PPI's), beleggingsinstellingen en banken kunnen op redelijk gelijke interesse rekenen. De optie banken wordt relatief vaak genoemd (18%), maar op dit momenten mogen die niet als pensioenuitvoerder optreden.

Welke pensioenuitvoerder kiest u?

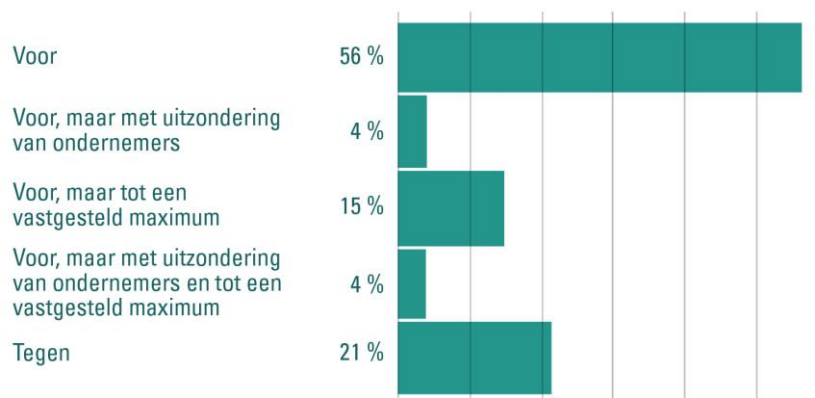

Hoofdstuk 3

Pensioenopbouw voor iedereen?

De veranderde arbeidsmarkt heeft ervoor gezorgd dat minder mensen pensioen opbouwen. Nederland had eind 2014 ongeveer 1,1 miljoen zelfstandigen (waaronder 800.000 zzp'ers), waarvan de helft spaart voor het pensioen. Het kabinet overweegt in te voeren dat in een nieuw pensioenstelsel alle werkenden – dus bijvoorbeeld ook zzp'ers – verplicht pensioen moeten opbouwen. Waar eerder in het onderzoek naar voren kwam dat Nederlanders graag zelf beslissen hoe ze pensioen opbouwen, wil wel een grote meerderheid dat iedereen verplicht pensioen opbouwt. Zeven op de tien respondenten geven dit aan. Overigens vindt 15% van de Nederlanders dat bij een verplichte opbouw dit slechts hoeft tot een vastgesteld maximum. Een zeer beperkt gedeelte (8%) wil dat ondernemers vrijgesteld blijven van verplichte pensioenopbouw. Ruim een derde van de ondervraagde ondernemers (zzp'ers en dga's) geeft aan vóór een verplichte pensioenopbouw voor iedereen te zijn.

Bent u voor of tegen verplichte pensioenopbouw?

Baas over eigen portemonnee

Tegenstanders van een verplichte pensioenopbouw noemen hiervoor verscheidene redenen. Zelf willen bepalen wat er met hun geld gebeurt en het gebrek aan vertrouwen in de pensioenuitvoerder zijn het vaakst geopperd. Van alle tegenstanders geeft slechts 7% als reden aan voldoende geld te hebben voor een goede oudedagsvoorziening. Ook gelooft een beperkt aantal Nederlanders (8%) zelf een hoger rendement te behalen dan de pensioenuitvoerder.

Hoofdstuk 4

Wat vinden we écht belangrijk?

Pensioenen die al een poos op de nullijn staan of zelfs worden gekort. De pensioenpremie die mogelijk opnieuw stijgt. Of een pensioenuitvoerder die blijkt te beleggen in ondernemingen waarvoor in de maatschappij weinig draagvlak bestaat. Nieuws over het pensioen is er vaak. Dat is begrijpelijk, want het gaat over een onderwerp dat bijna iedereen aangaat. Voor de meeste Nederlanders is het bovendien de belangrijkste manier van vermogensopbouw. Toch verdiepen mensen zich nog steeds nauwelijks in de (ingewikkelde) materie. Als gevolg – zo kwam eerder naar voren – beoordeelt de gemiddelde Nederlander de eigen pensioenkennis met een 5+.

Liefst een gegarandeerd pensioen

In het onderzoek kwam al naar voren dat Nederlanders graag zelf (ingrijpende) beslissingen over hun pensioen willen nemen. Maar als Nederlanders de vraag krijgen welke aspecten ze het belangrijkste aan hun pensioen vinden, noemt 71% in elk geval een gegarandeerd pensioen. De hoogte van het pensioen (58%) is een goede tweede. Hieruit valt de conclusie te trekken dat men zekerheid belangrijker vindt dan meer geld. Opvallend is ook dat solidariteit en duurzaam beleggen erg matig scoren. Ook keuzevrijheid (33%) scoort relatief laag. Afgezet tegen solidariteit, vinden Nederlanders keuzevrijheid belangrijker.

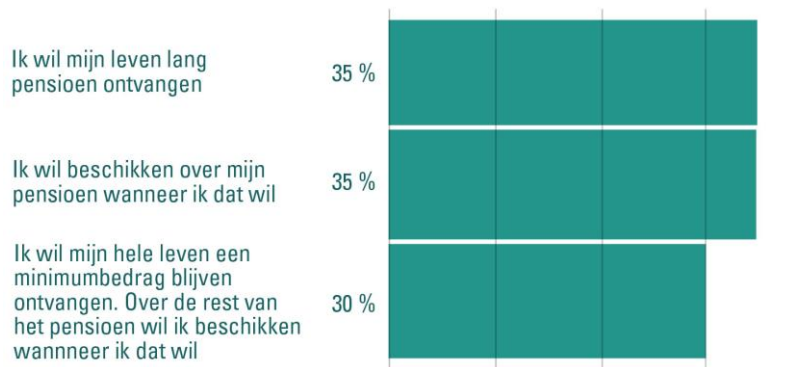
Hoofdstuk 5

Pensioen voor altijd?

Op dit moment is een pensioen levenslang. Zolang iemand na zijn pensionering leeft, krijgt hij of zij pensioen uitbetaald. Uit ons onderzoek blijkt

twee derde van de Nederlanders ervan af te willen dat van zijn totale pensioenvermogen een levenslang pensioen wordt aangekocht. Ongeveer 35% van de respondenten wil volledig zelf bepalen wanneer het pensioen wordt uitgekeerd. Ook wil drie op de tien Nederlanders een deel van het pensioen levenslang ontvangen en een ander deel vrij beschikbaar hebben. Zzp'ers (43%) en dga's (47%) willen meer dan gemiddeld de beschikking hebben over hun pensioengeld. Overigens komt die mogelijkheid er vanaf 2017 waarschijnlijk voor dga's die pensioen in eigen beheer opbouwen. Ook jongeren geven er de voorkeur aan om (een deel van) het pensioengeld vrij beschikbaar te hebben. Dat is goed te verklaren. Bijvoorbeeld voor de aankoop van een eigen woning moet de koper verplicht eigen geld inbrengen. Vooral bij jongeren ontbreken hiervoor vaak de financiële middelen, wat de aankoop van een huis lastig of zelfs onmogelijk maakt.

Op dit moment moet pensioen levenslang worden uitgekeerd. Welk van onderstaande mogelijkheden heeft uw voorkeur?

Aflossen hypotheek met pensioenpremie

In de Pensioennota komt de optie naar voren om toe te staan met een deel van de pensioenpremie deels de hypotheek af te lossen. Op dit moment bestaat die mogelijkheid niet. Van de respondenten in ons onderzoek vindt 61% het een goed idee om met een deel van hun pensioengeld hun hypotheek te mogen aflossen. Met name onder dga's is het draagvlak hiervoor groot (76%). Vanzelfsprekend gaat de opname hiervoor wel ten koste van de hoogte van het pensioen.

Even geen premie betalen

In politiek Den Haag is de optie genoemd om een time-out in het betalen van pensioenpremie toe te staan, als de financiële situatie daarom vraagt. Dat kan de periode zijn dat de kinderen studeren of net na de aankoop van een eerste woning. Voor deze optie is het draagvlak nog groter dan het gedeeltelijk aflossen van de hypotheek met de pensioenpremie. Van de ondervraagden stelt driekwart deze vorm van flexibiliteit op prijs. Met name Nederlanders die beneden modaal verdienen, zien dit zitten (82%). Ook het tijdelijk geen premie betalen heeft een negatieve invloed op de hoogte van het pensioen.

Hoofdstuk 6

Conclusie

In de Nederlandse samenleving bestaat momenteel allesbehalve consensus

over hoe het nieuwe pensioenstelsel er uit moet zien. In elk geval blijkt uit het onderzoek dat onze maatschappij ten aanzien van pensioenen steeds meer op het individu gericht is. Dat solidariteit in ons pensioenstelsel door slechts weinigen nog belangrijk wordt gevonden, is daar een treffend voorbeeld van. Tegelijkertijd wil wel een overgrote meerderheid verplichtstelling van pensioenopbouw. Dat lijkt tegenstrijdig, maar dat hoeft niet per se zo te zijn. Mogelijk wil het individu juist verplichtstelling uit eigenbelang. Als iedereen pensioen moet opbouwen, wordt voorkomen dat het individu financieel opdraait voor de latere lasten van anderen. Aan de andere kant – hoewel de cijfers op het eerste oog dus anders lijken te beweren – is het niet per definitie ieder voor zich. Want van de ondervraagden wil 25% een collectief stelsel en 33% een deels collectief stelsel om pensioen op te willen bouwen.

Als iemand zelf pensioen wil opbouwen, is een goede basiskennis van zaken evident. Maar daar schort het vaak aan. Nederlanders geven zichzelf gemiddeld – op een schaal van 1 tot 10 – slechts een 5+ als hen gevraagd wordt de eigen pensioenkennis te beoordelen. Dat is niet bepaald hoopgevend als je voor je eigen pensioenvoorziening wil of moet zorgen. Bovendien denkt vrijwel geen tegenstander van verplichte pensioenopbouw zelf een hoger rendement dan een pensioenuitvoerder te behalen. Uit de enquête komt naar voren dat dit geldt voor een meerderheid van de Nederlanders: liever een gegarandeerd pensioen, dan een hoger pensioen waarvan het onzekerder is of dit telkens wordt uitgekeerd. Maar kijkend naar de gemiddelde pensioenkennis is het onzeker of Nederlanders wel beseffen dat garanties geld kosten.

Hoe dan ook is en blijft goede voorlichting over pensioenen nodig. Bij meer kennis over het thema, raken mensen bovendien meer betrokken bij hun pensioen. Ook kan door een meer passende pensioenopbouw onze welvaart stijgen. Daar staat bijvoorbeeld wel tegenover dat meer keuzevrijheid ook de juiste beslissingen nemen betekent. Niet iedereen is daartoe in staat – zo toont de gemiddelde pensioenkennis aan – en dus worden keuzes vaak gemaakt op intuïtie. In het buitenland blijkt ook dat meer keuzevrijheid leidt tot hogere kosten, onder andere door aanpassing van de systemen. Daarnaast kan meer beslissingsvrijheid er voor zorgen dat beleggingsresultaten gaan tegenvallen. Niet alleen omdat deelnemers verkeerde keuzes maken, maar ook omdat pensioenuitvoerders meer liquide middelen achter de hand moeten houden. Tenslotte moeten ze er rekening mee houden dat pensioendeelnemers 'plotseling' geld kunnen opnemen. Het rendement op liquide middelen is lager dan op andere beleggingen.

Het creëren van meer keuzevrijheid leidt dus waarschijnlijk tot lagere pensioenen. Dan is er ook nog een pensioenvorm mogelijk, waarbij pensioenuitvoerders op basis van deelnemersprofielen bepalen wat 'het beste' is voor de deelnemer. Zo ontstaat weliswaar meer maatwerk, maar het is in dat geval niet mogelijk om volledig in te spelen op de specifieke wensen van de deelnemers.

In augustus 2014 riep staatssecretaris Klijnsma iedereen op om mee te doen aan De Nationale Pensioendialoog, en ideeën en wensen voor een toekomstig pensioenstelsel met elkaar te delen. Tot op heden waren het vooral instituten als de SER, DNB, AFM of het Nibud die de handschoen oppakten. Eensgezindheid onder de Nederlanders over hoe het pensioen er uit moet zijn, is er niet volledig, zo blijkt uit onze enquête. Het is gerechtvaardigd om te stellen dat de totstandkoming van een nieuw pensioenstelsel mét een groot draagvlak nog een hele klus gaat worden.